

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye genelinde faaliyet gösteren ulusal ve yerel zincir marketlerde çalışanların çalışma süreleri, fazla çalışma ve ücret alacakları, hafta tatili ve yıllık izin hakları, ara dinlenmeleri, iş sağlığı ve güvenliği koşulları, personel yetersizliğinden kaynaklanan iş yükü, görev tanımları, performans uygulamaları ve sendikal haklara erişimlerinin bütün yönleriyle incelenmesi amacıyla Anayasa'nın 98. maddesi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105. maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

İzzet AKBULUT
Burdur Milletvekili

GENEL GEREKÇE

Türkiye’de yaygın şube ağına sahip zincir marketler, perakende ticaretin ve istihdamın önemli unsurlarından biridir. Ancak sektörün hızlı büyümesi ve mağazaların haftanın yedi günü uzun saatler boyunca faaliyet göstermesi, çalışanların çalışma süreleri, dinlenme hakları, ücretleri ve iş yükü bakımından uzun süredir tartışılan sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu sorunların yalnızca çalışan şikâyetlerinden ibaret olmadığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının ulusal zincir marketlere yönelik programlı teftiş sonuçlarıyla da somut biçimde ortaya konulmuştur.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığının Ekim 2025’te yayımladığı “2024 Yılı Ulusal Zincir Market İşyerlerinde Çalışma Koşullarının İyileştirilmesi Programlı Teftişi” raporuna göre Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Antalya, Konya ve Samsun’da 358 işyerinde denetim yapılmış ve 13 bin 55 işçinin çalışma koşulları incelenmiştir. Teftiş kapsamındaki çalışanların önemli bir kısmının asgari ücret düzeyinde ücret aldığı, asgari ücretin üzerinde ücret alanların ise ağırlıklı olarak mağaza müdürü, mağaza sorumlusu ve diğer idari pozisyonlarda bulunduğu tespit edilmiştir.

Aynı raporda ilk teftişlerde 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında toplam 3 bin 604 mevzuata aykırılık tespit edilmiştir. Bunların 2 bin 405’i teftiş sürecinde giderilmiş, bin 199 aykırılık ise verilen sürelerle rağmen devam etmiştir. Denetimler sonucunda çalışma süreleri ve ilgili mevzuata aykırılıklar nedeniyle toplam 6 milyon 701 bin 445 lira idari para cezası uygulanmış; işçilere ücret, fazla çalışma, hafta tatili, ulusal bayram ve genel tatil ücreti ile diğer alacaklar kapsamında toplam 171 milyon 238 bin 549 lira ödeme yapılması sağlanmıştır. Bu ödemelere bağlı olarak kamuya aktarılan prim ve vergi tutarı da 95 milyon lirayı aşmıştır.

Teftiş sonuçlarının en dikkat çekici alanlarından biri fazla çalışmadır. Bakanlık raporunda 326 işyerinde fazla çalışma ücretinin eksik veya hiç ödenmediği tespit edilmiş ve teftiş sürecinde bu alacakların ödenmesi sağlanmıştır. Bunun yanında yılda 270 saatlik yasal fazla çalışma sınırının aşıldığı 237 işyerinden 149’unda ihlalin teftiş sonrasında da sürdüğü, fazla çalışma sürelerine ilişkin kayıt tutmayan 79 işyerinden 69’unda bu aykırılığın devam ettiği belirlenmiştir. İş Kanununa göre haftalık 45 saati aşan çalışmalar fazla çalışma sayılmakta ve yıllık fazla çalışma toplamı 270 saati geçmemektedir.

Çalışma sürelerine ilişkin bulgular da sorunun yapısal niteliğini göstermektedir. Denetimlerde haftalık çalışma süresinin 45 saati aşması yönünde 207 işyerinde aykırılık tespit edilmiş; bunların 200’ünde ihlalin sürdüğü belirlenmiştir. Günlük çalışma süresinin 11 saati aşması 254 işyerinde tespit edilmiş ve 206 işyerinde aykırılık devam etmiştir. Ayrıca 122 işyerinde ara dinlenmesinin uygulanmadığı, 198 işyerinde yedi günlük dönem içinde en az 24 saat kesintisiz hafta tatili verilmediği belirlenmiştir. Bu rakamlar, çalışma sürelerinin ve dinlenme haklarının zincir market çalışanları bakımından münferit değil yaygın biçimde incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Yıllık ücretli izinler bakımından da önemli aykırılıklar tespit edilmiştir. Bakanlık raporunda yıllık iznin yasaya aykırı şekilde bölünmesine ilişkin 353, izin ücretinin eksik veya mevzuata aykırı ödenmesine ilişkin 134, yıllık ücretli iznin kullandırılmaması veya eksik kullandırılmasına ilişkin 111 tespit yer almaktadır. Her ne kadar bu aykırılıkların teftiş sürecinde giderildiği bildirilmiş olsa da, bu kadar yüksek sayıda tespitin ortaya çıkması sektör genelinde izin uygulamalarının sürekli ve etkin biçimde denetlenmesini gerekli kılmaktadır.

Zincir marketlerde az sayıda personelle çok sayıda işin yürütülmesi de çalışma hayatına ilişkin şikâyetlerin önemli başlıklarından biridir. Çalışanların aynı vardiyada kasa, raf düzenleme, ürün indirme ve yerleştirme, depo, temizlik ve müşteri hizmetleri gibi birden fazla görevi üstlenmek zorunda kaldıklarına; personel eksikliğinin mevcut çalışanların iş yükünü artırdığına ilişkin şikâyetler kamuoyuna yansımaktadır. Bu çalışma biçiminin görev tanımları, ergonomik riskler, iş kazaları, kas-iskelet sistemi rahatsızlıkları

psikososyal riskler bakımından iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı çerçevesinde ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, perakende sektöründeki sorunları 2025 yılında düzenlediği İş Hukuku Çalıştayı'nda ele almış; 2026 yılı Mayıs ayında da perakende sektöründe yürütülen programlı teftişlere ilişkin rehberlik ve bilgilendirme toplantısı gerçekleştirmiştir. Bakanlık, bir şubede teftiş sonucunda sağlanan kazanım ve iyileştirmelerin aynı işletmenin tüm şubelerine yaygınlaştırılmasını beklediğini açıkça ifade etmiştir. Bu yaklaşım, çok şubeli işletmelerde tek tek mağazalarla sınırlı denetim yerine şirket genelinde standart ve kalıcı uyum mekanizmalarının oluşturulmasının önemini göstermektedir.

Öte yandan çalışanların sendikal örgütlenme ve toplu pazarlık haklarını serbestçe kullanabilmesi, Anayasa ve çalışma mevzuatıyla güvence altına alınmış temel haklardandır. Zincir market ve depo çalışanlarının sendikalaşma süreçlerinde baskı, işten çıkarma veya görev yeri değişikliği iddiaları dönem dönem kamuoyuna yansımaktadır. Bu iddiaların somut veriler üzerinden incelenmesi; sendikal nedenle fesih ve ayrımcılık iddialarına ilişkin başvuru, dava ve denetim sonuçlarının sektör ölçeğinde ortaya konulması gerekmektedir.

Bakanlığın 2025 yılı genel teftiş verileri de çalışma hayatında denetimin önemini ortaya koymaktadır. Ekim 2025 itibarıyla 9 bin 921 işyerinde yürütülen rehberlik ve teftiş faaliyetlerinde 1 milyon 207 bin 422 çalışana ulaşılmış; eksik işçilik alacaklarına ilişkin yaklaşık 954 milyon liranın çalışanlara ödenmesi sağlanmış ve mevzuata aykırılığı devam eden işyerlerine yaklaşık 1,1 milyar lira idari para cezası uygulanmıştır. Zincir marketlere ilişkin özel teftişte tespit edilen yaygın ihlaller dikkate alındığında, denetimlerin sürekliliği, şube sayısı yüksek işletmelerde risk esaslı kontrol mekanizması ve yaptırımların caydırıcılığı ayrıca değerlendirilmelidir.

Bu kapsamda; ulusal ve yerel zincir marketlerde çalışanların ücret, fazla çalışma, çalışma ve dinlenme süreleri, hafta tatili, yıllık izin, görev tanımları ve iş sağlığı ve güvenliği koşullarının güncel durumunun belirlenmesi; Bakanlığın programlı teftişlerinde tespit edilen aykırılıkların neden bu ölçüde yaygın olduğunun ve giderilmeyen ihlallerin akıbetinin araştırılması; aynı işletmenin farklı şubelerinde mevzuata uyumun nasıl denetlendiğinin ortaya çıkarılması; personel planlaması ve performans uygulamalarının çalışanlar üzerindeki etkilerinin incelenmesi; sendikal hakların kullanımına ilişkin sorunların tespit edilmesi ve zincir market çalışanlarının çalışma koşullarını kalıcı biçimde iyileştirecek yasal ve idari tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98. maddesi ve TBMM içtüzüğü'nün 104. ve 105. maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını saygılarımla arz ve teklif ederiz.

85 Sayılı Mec. Anas,

MİLLETVEKİLİ ADI SOYADI	BÖLGESİ	İMZA
Ali GÖKÇEK	İstanbul	Ali Gökçek
Sibel SUİCMEZ	Trebzon	S. SUCMEZ
Hava ÖZTÜRK	Bursa	Hava Öztürk
Hikmet Yalın HALICI	İsparta	Hikmet Yalın Halıcı
Seref ARPAÇI	Denizli	Seref Arpaç
Bilal BİLİCİ	Adana	Bilal Bilici
Av. Dr. M. Şahin ÇANKAYA	Diyarbakır	M. Şahin Çankaya
İZZAT KARASU	Sivriçi Mu	İzzat Karasu
Ercim Korakoz	Aydın Mu.	Ercim Korakoz
Orhan SENER	Adana Mu.	Orhan Sener
Ayhan KARUT	Adana	Ayhan Karut
Cemal ENGİNYURT	İstanbul	Cemal Enginyurt
Hâşim Bayraktutan	Artvin Mu	Hâşim Bayraktutan
Özgür Kocabaş	İst Mu	Özgür Kocabaş
Turan Tazken ÖZER	İstanbul	Turan Tazken Özer
Süleyman BİLİCİ	Aydın	Süleyman Bilici
Mustafa ERDEM	Antalya	Mustafa Erdem
Mehmet TAHTAŞKİ	Sorum Mu.	Mehmet Tahtaşkı
Deniz YAVUZYILMAZ	Zonguldak Mu.	Deniz Yavuz Yılmaz

